

จากคำในจารึกที่ว่า.... “เมืองสุโขทัย
 นี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่
 เอา จอบในไพร่ลู่ทางเพื่อนจูงวัวไปค้า
 ขี่ม้าไปขายใครจักใครค้าช้าง คำ ใครจัก
 ใครค้าม้าคำ ใครจักใครค้าเงือน คำทอง
 คำ ไพร์ฟ้าหน้าใส ”... จารึกพ่อขุนรามคำแหง
 มหาราช ด้านที่ 1 (พ.ศ.1835)

นาฏกรรม แห่งสมัยสุโขทัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ มานะแซม¹
 รองคณบดีคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เห็นได้ว่าการปกครองของรัฐจะให้อิสระกับ
 ผู้คนในการค้าขายและการติดต่อสัมพันธ์กับสังคม
 ภายนอกเป็นอย่างมาก ทำให้สังคมเกิดการเคลื่อนไหว
 กลายเป็นสังคมเมือง ที่มีรูปแบบการผสมผสานจาก
 วัฒนธรรมภายนอก ซึ่งสมัยนั้นก็มีทั้งอาณาจักรขอม,
 ล้านนาจากเมืองจีนและจากอินเดียเป็นต้น และหาก
 มาพิจารณาเฉพาะที่จากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ หรือ
 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคมด้วยแล้ว ก็มิเกิด
 ข้อสังเกตที่ว่า สิ่งหนึ่งที่อยู่คู่กับบุคลิกชาวไทยมาช้านาน
 นั่นก็คือ วัฒนธรรมที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลง
 และมีความพร้อมอยู่เสมอที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่มี
 ความแปลกใหม่ และใหม่กว่า

เพราะฉะนั้นการทำความเข้าใจเรื่องราวของงาน
 นาฏกรรมการแสดงของสุโขทัย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง
 พิจารณาถึง การผสมผสานและพัฒนาการทางสังคมไป
 ด้วยพร้อมๆกัน โดยเฉพาะระเบียบแบบแผนที่สอด
 เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน อย่างแบบแผนในระดับต่างๆไป
 เรามักจะเรียกว่าเป็นแบบ “ประเพณีราชบุรี” ซึ่งจะมาจาก
 พื้นฐานดั้งเดิมแต่ครั้งดึกดำบรรพ์และกลายเป็น
 ปัจจัยหลักต่อการเกิดแบบแผนของสังคมในขั้นสูงต่อไป
 นั่นก็คือ “ประเพณีหลวง” ชั้นสูงจะเป็นผู้ขีดกติกาล
 ประเพณีราชบุรีให้ละเอียดอ่อนมีความประณีตวิจิตร
 ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจจะมีการประสมประสาน
 แบบแผนของต่างวัฒนธรรมเข้ามาเช่นของ อินเดีย จีน
 เขมรและ มอญ หลังจากนั้นประเพณีหลวงจะส่งทอด
 อิทธิพลไปสู่ประเพณีราชบุรีในสังคมแบบชาวนาอีกครั้ง
 ฝ่ายสังคมแบบชาวนาจักจะเคลื่อนไหวดัดแปลงตัวเองไป
 ตามกระแสอิทธิพลของประเพณีหลวงเป็นระยะๆไป
 ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมานั้น ก็จะเป็นกระแส
 รับส่งหมุนเวียนกันอยู่อย่างนี้เรื่อยไป และในที่สุดกาล
 เวลาได้หล่อหลอมให้วัฒนธรรมประเพณีไปจนตลอด
 ดิถีวิถีทางแห่ง นาฏกรรมการแสดงในสมัยสุโขทัยเกิด
 ความกลมกลืนและกลายเป็นเนื้อหนึ่งเดียวกันอย่างมี
 เอกลักษณะที่โดดเด่น งดงาม

ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏกรรมการแสดง ใน
 ยุคสุโขทัยนั้นนับว่ามีหลักฐานที่อ้างอิงกล่าวถึงอยู่น้อย
 มาก อาจจะเป็นเพราะว่าการละครพื้นบ้านในยุคสมัย
 นั้นมิได้ถือเป็นส่วนสำคัญ ในวิถีแห่งการค้าเนินชีวิต
 ของผู้คน จากประวัติศาสตร์การก่อตั้งเมือง เห็นได้ว่า
 สุโขทัยก็ถือเป็นกลุ่มสังคมไทยในยุคแรกเริ่ม โดยตั้ง
 บ้านแปงเมืองอยู่ชายขอบด้านบนของอาณาจักรขอม

และอยู่ตอนล่างของอาณาจักรล้านนา ซึ่งผู้นำในสมัย
 นั้นคงต้องคำนึงถึงเรื่องความเข้มแข็งของรัฐ ความเป็น
 อยู่ที่อยู่ผสมผสานของราชบุตร และความสงบสุขของ
 บ้านเมือง เป็นประการสำคัญ ดังนั้นหลักฐานที่หลง
 เหลือและปรากฏให้เห็นโดยมากจึงเป็นเรื่องราว เกี่ยว
 กับสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้คนหรือสิ่งที่เสริมสร้าง
 อำนาจบารมีของผู้เฒ่า อย่างงานทางสถาปัตยกรรมและ
 ประติมากรรม ได้รับการพัฒนาขึ้นมา จนกลายเป็นงาน
 ฝีมือเชิงช่างชั้นสูง มีเอกลักษณ์โดดเด่นงดงาม จนยาก
 ที่สมัยใดจะเสมอเหมือนได้

เรื่องราวทางนาฏกรรม การแสดงในยุคสมัย
 สุโขทัยนั้น ได้ปรากฏหลักฐานอยู่บ้างตามหลักศิลา
 จารึก ซึ่งมักจะเป็นการสร้างขึ้นมาเพื่อถวายหรือบำรุง
 บำเรอแก่ศาสนที่ผู้คนนับถือ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเรื่อง
 ประกิตของผู้คนในแถบเอเชียอาคเนย์ เมื่อเคารพนับถือ
 สิ่งไหนก็มักจะเซ่นไหว้บูชาบำรุงบำเรอเพื่อหวังอันศักดิ์
 หรือสิ่งตอบแทนต่อไปในภายภาคหน้า ดังนั้นศิลปะ
 ด้านดนตรีและการแสดงพื้นบ้าน จึงถือเป็นสิ่งที่จะบำรุง
 บำเรอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพนับถือขึ้นเกิดความ
 พึงพอใจ ดังตัวอย่างในหลักศิลาจารึกด้านที่ 2 วัดช้าง
 ล้อม อ.เมือง จ.สุโขทัย(พ.ศ. 1927) กล่าวถึงการสร้าง
 วัดสร้างวิหารและปลูกต้นศรีมหาโพธิ์หลังจากนั้นได้มีการ
 ถวายสิ่งของ ซึ่งส่วนหนึ่งได้กล่าวถึงการถวายเครื่อง
 ดนตรีเพื่อบำรุงบำเรอ

..... “ ดินเทียน ◦ ประรูป ◦ กระดิ่ง ◦ ไห
 ดินใส่ดอกไม้ ◦ ไม้คนเรื่อนหนึ่ง แต่งหุงจันทน์พระเจ้า
 ◦ พาทย์คู่หนึ่ง ให้ข้าสองเรื่อนตีบ่าเรอแก่พระเจ้า ◦
 ข้องสองอัน กลองสามอัน แตร สังข์ เขาควย แต่ง
 ให้ไว้ถวายแก่พระเจ้า ◦ แล้วบวชเมียบ ◦ บวชลูก ◦
 บวชหลาน ◦ บวชข้า ◦ ข้าแลเมียบักกัน ” .....

จารึกที่วัดเขาสุมนัญ ด้านที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. 1912
 ก็ได้กล่าวถึงระบำรำเต้นเอาไว้เช่นเดียวกัน

“ ดับหนทางแต่เมืองสุโขทัยมาเจิงจอมเขานี้งาม
 หนักหนาแก่กม สองชอก หนทาง ย่อมดั่งกัลปพฤกษ์
 ไสรมยวล ดอกไม้ตามได้เทียนประทีปเฝ้ารูปหอม
 ตระหลบทกแห่ง ปลูกทรงปรากฏทั้งสองปลาก หนทาง
 ย่อมเรียงชันหมากชันพญาพิลิม ระบำเต้นเล่นทุกฉัน
 ด้วยเสียงอันสาธุการบูชาอัคริยาพาทย์พินฆ้องกลอง

¹ โครงการจัดตั้งหลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีและการ
 ละคร คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เสียงดังลือฟองดินจักหล่มอันไซรั ตักราช ๑๒๘๑ ปี
 ฤน เมื่อพระศรีบาลีภษณขึ้นประดิษฐานไว้ในเขาสุมณ
 ฎฎบรรพต.....นั้น.....”²

จากหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นถึงงานนาฏกรรม
 การแสดงของสังคมไทยยุคแรกๆ มิได้มีขึ้นมาเพื่อ
 ความสนุกสนานหรือความบันเทิงใจของผู้คนเพียง
 อย่างเดียว เพราะผู้แสดงและผู้ชมการแสดงมักมีจุด
 มุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน เช่นร่วมกันสร้างขึ้นมา
 เพื่อความอุดมสมบูรณ์ หรือเพื่อความมั่งคั่งมั่นคงของ
 สังคม ดังนั้นงานนาฏกรรมการแสดงจึงมักเกี่ยวข้องกับ
 พิธีกรรม ตามระบบความเชื่ออันศักดิ์สิทธิ์ เช่น

กินรี ฟ้อนแอน (ที่มา <http://www.thapra.lib.su.ac.th>)

พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน หรือพิธีกรรมเกี่ยว
 กับความเชื่อเพื่อเป็นพุทธบูชา

ตัวอย่างรูปประติมากรรมนูนสูง “กินรีแอนฟ้อน”
 และ “เทพพนม” ซึ่งบางครั้งก็จะรำรำ ระดับประดา
 ตกแต่งอยู่ตามอาคารศาสนสถาน ของเมืองสุโขทัย
 นอกจากจะให้ความสวยงามแล้วยังทำเพื่อเป็นพุทธบูชา

เนื่องจากหลักฐานด้านศิลปะการแสดงในสมัย
 สุโขทัยนั้นมียุคน้อยมาก ที่พบก็เป็นเพียงการกล่าวถึงใน
 จารึกและชิ้นส่วนทำรำรำบางทำจากงานประติมากรรม
 ตกแต่งอาคารศาสนสถานเท่านั้น จึงไม่สามารถสรุปไป

ได้ว่า งานศิลปะการแสดงในยุคสุโขทัยมีความประณีต
 งดงามเพียงไร แต่จากหลักฐานข้อมูลด้านอื่นๆ ก็ได้
 แสดงให้เห็นว่า เมืองสุโขทัยเป็นดินแดนที่มีความ
 เจริญรุ่งเรือง ทางด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก
 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานศิลปกรรมการสร้างพระพุทธรูป
 โดยเฉพาอย่างยิ่ง งานศิลปกรรมการสร้างพระพุทธรูป
 ในยุคสมัยนี้ถือว่า ช่างหรือศิลปินได้พัฒนาฝีมือใน
 การสร้างสรรค์งานประติมากรรมได้ถึงขีดสุดเกิดความ
 ลงตัว กลายเป็นเอกลักษณ์ความงามที่โดดเด่นจนยาก
 ที่จะหาสมัยใดทัดเทียม ทั้งนี้เพราะช่างมีความเข้าใจใน
 หลักพุทธศาสนาและความว่างเปล่าแห่งพระพุทธรองค์
 สามารถหลอมกลมกลายเป็นแนวสุนทรียศาสตร์ความ
 งามตามแบบฉบับสุโขทัย สูดท้ายได้ถ่ายทอดออกมา

เป็นผลงานศิลปะประติมากรรมให้อย่างประณีตงดงาม
 ละเมียดละไมยิ่งนัก ดังตัวอย่างการสร้างพระพุทธรูป
 ปางลีลา อาจกล่าวได้ว่าช่างสุโขทัย ได้จำลองรูปเทพ
 ของพระพุทธรองค์ ขณะเสด็จดำเนินลีลามาจากสวรรค์
 สวรรค์ ในความรู้สึกที่บานุ่มนวล เป็นพุทธรูปที่ไม
 อาจสรรหาคำใด ๆ มาเทียบได้ว่ามีความวิจิตรเพียง
 ไหน พระหัตถ์ที่เรียวยาวที่ค่อยๆ ยกขึ้นอย่างนุ่มนวล
 นั้นหมายถึงความกรุณาปรานีต่อปวงสรรพเวไนยสัตว์
 ของโลก ชายจิวที่ตกลงมาเป็นเส้นพริ้ว ปานประหนึ่งผิ
 น้าอันสงบนิ่ง ยามเมื่อโดนลมโชยพัดเบาๆ ให้เกิดเป็น

เทพพนม (ที่มา <http://www.thapra.lib.su.ac.th>) jpg

ระลอกกระเพื่อม ความงามในพระพุทธรูปมาดังที่กล่าว
 มานี้ยังไม่ซาบซึ้งตรึงใจ เท่ากับ การได้ไปกราบนมัสการ
 อยู่ต่อเบื้องหน้าพระพักตร์ขององค์พระพุทธรูปมาจริง ๆ

จากการมอบใจถวายฝีมือเพื่อสนองตอบต่อ
 ความเลื่อมใสศรัทธาของชาวสุโขทัยนั้น ทำให้เทียบ
 เคียงได้ว่างานศิลปกรรมด้านอื่นๆ ย่อมงดงามไปด้วย
 เช่นกัน อย่างงานประเพณีนาฏศิลป์การรำรำก็จะมี
 ความคล้ายคลึงกันในเรื่องการแสดงออกด้านความรู้สึก
 คือผู้แสดงมักจะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นทิพย์
 หรือสภาวะทางความงามที่ผู้รำรำจะกระทำเพื่อสนอง
 ตอบความเชื่อใดๆ หรือเพื่อเป็นพุทธบูชาก็ตาม
 ผลงานที่ออกมา ก็จะเปี่ยมล้นไปด้วยพลังแห่งจิตวิญญาณ
 อันอ้อมเอิบ ซึ่งก็สุดแท้แต่ศิลปินท่านนั้นจะรังสรรค์
 ถ่ายทอดออกมา อย่างรูปประติมากรรมการเยื้องย่าง
 ลงบันไดทองของพระอินทร์ บันไดเงินของพระพรหม
 และส่วนตรงกลางคือบันไดแก้วขององค์พระพุทธรองค์
 ที่ชุ่มมณฑปวัดตระพังทองกลางนั้น ก็ให้รู้สึกเหมือน
 ประหนึ่งเทพทั้งสองกำลังรำรำแสดงความยินดีปรีดา
 ต่อการเสด็จลงมาขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงแม้
 ผลงานอาจจะปรักหักพังไปตามกาลเวลา แต่เค้าโครงที่

เห็นก็สามารถอธิบายถึงต้นแบบท่าโยนของลีลานาฏศิลป์
 ไทย ซึ่งมักจะวางท่าโยนตัวจัดเหลี่ยมวงขา เวลาเยื้องย่าง
 จะเป็นลักษณะการยืดยุบๆ เป็นช่วงๆ ไปอย่างนุ่มนวล
 เช่นเดียวกับรูปปั้นเทวดารำรำ ได้แสดงลีลาทำยิด
 ยุบ คล้ายกับลักษณะท่ารำของ วัฒนธรรมเขมร และ
 วัฒนธรรมทมิฬในล้านนา สิ่งเหล่านี้อาจสืบทอดต่อ
 กันมาจนพัฒนาขึ้นเป็นท่ารำของไทยในที่สุด

นอกจากจังหวะการยืดยุบในท่ารำรำที่ส่ง
 ทอดถึงกันแล้วนั้น ลีลาในการวาดวงแขนกรีดนิ้วหรือ
 จับมือก็น่าจะถูกนำมาเป็นท่ารำรำพื้นฐานอยู่ด้วยเช่น
 กัน ทั้งนี้เพราะศิลปะในการใช้ มือหรือเรียกว่า “มูทรา”
 การใช้แขน และการใช้ขาในงานนาฏศิลป์นั้นถือว่าเป็น
 เอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 แต่หากต้องการรับรู้ถึงอารมณ์และลีลาการรำรำไป
 พร้อๆ กับบทเพลงนั้น ก็คงต้องทดลองจินตนาการ
 เทียบเคียงกับงานประติมากรรม ขวบนขององค์พระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้าตอนเสด็จจากดาวดึงส์ ณ ชุ่ม
 มณฑปวัดตระพังทองกลาง น่าจะเป็นความรู้สึกรู้สึกที่ยิ่งใหญ่
 อลังการโอ้อ่าสง่างาม พร้อมๆ กับการก้าวอย่างมีลีลา
 ที่เนิบช้า ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้นึกไปถึงบทเพลงและ

พระสุโขทัยปางลีลาที่ระเบียงวิหารวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ เป็นพระสำริดสูงกว่าเมตร อายุศิลปะระหว่าง ศตวรรษที่ 19-20 (ที่มา <http://www.thapra.lib.su.ac.th>)

ลีลาการพ้อนรำของทางภาคเหนือ ซึ่งก็อาจจะมีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง ไม่มากนัก

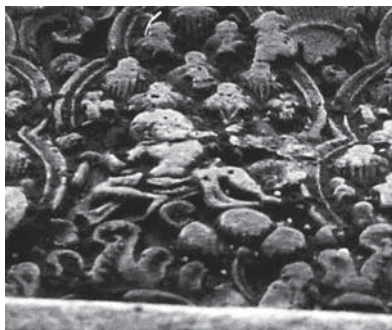
นอกจากนี้ยังพบรูปสลักเป็นนางอัปสรพ้อนรำที่ปรากฏอยู่บนซุ้มประตูทางเข้า วัดพระศรีรัตนมหาธาตุที่เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย ถือเป็นศิลปะสมัยบายัน ซึ่งลีลาการพ้อนรำจะมีความคล้ายคลึงกับจิตรกรรมฝาผนังรูปพระอินทร์พ้อนรำที่ปรากฏอยู่บนผนังวัดกุฎีจันทร์ จ.น่าน ถึงแม้ว่าอายุการสร้างงานจะแตกต่างกันอยู่หลายร้อยปีก็ตาม เราสามารถสัมผัสได้กับลีลาที่มีพลังเปิดกว้างอย่างอิสระแต่แฝงไปด้วยความนุ่มนวลอ่อนหวานที่ปรากฏออกมาพร้อมๆกัน ความรู้สึกเช่นนี้อาจเทียบเคียงได้กับเหตุการณ์ที่เจ้านายฝ่ายเหนือ ร่วมกันพ้อนรับเสด็จใน

พระสุโขทัยปางลีลา “พระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์” ภาพปูนปั้นในซุ้มด้านทิศใต้มณฑป วัดตระพังทองหลวง จังหวัดสุโขทัย (ที่มา <http://www.thapra.lib.su.ac.th>)

ทับหลังประสาธหินพิมาย จ.นครราชสีมา พุทธศตวรรษที่ 16-17

รูปเทพารักษ์ที่เขาพระสุเมรุ จำลองวัดพระธาตุหริภุญชัย จ.ลำพูน

รูปเทวดาร่ายรำของสุโขทัย (ที่มา <http://www.thapra.lib.su.ac.th>)

พิธีทูลพระขวัญถวายรัชกาลที่ 7 เมื่อครั้งเสด็จประพาสลำานา พ.ศ.2469 (เขียนใหม่)

ในภาพจะเห็นว่าเจ้านายแต่ละท่านจะพ้อนรำกันอย่างอิสระ มีการวางดวงแขนที่เปิดกว้างไม่มีแบบแผนตายตัวในท่ารำ แต่ทุกคนจะมีความพร้อมเพรียงกัน ในท่าเดินยึดขุมเป็นช่วงๆไปโดยมีบทเพลงเป็นตัวกำกับจังหวะ ซึ่งการร่ายรำในพิธีกรรมแบบโบราณเช่นนี้ มักจะมีแรงกระตุ้นจากปิติศรัทธาภายในแล้วขับออกมาอย่างอิมเอบกลายเป็นลีลาท่ารำที่อิสระมีพลัง และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผู้รำเอง

สำหรับการพ้อนรำที่เรียกว่า “ระบำสุโขทัย” ในปัจจุบันนั้นได้รับการคิดประดิษฐ์ขึ้นมาจากจินตนาการของ ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์ ศิลปินแห่งชาติสาขานาฏศิลป์ไทยและแต่งบทเพลงระบำโดย ครูมนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติเช่นเดียวกัน ระบำสุโขทัยได้ถูกบรรจุเป็นกลุ่มประเภทระบำโบราณคดีของกรมศิลปากร และได้จัดให้มีการแสดงถวายหน้าพระที่นั่งเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 ในงานเปิดอาคารใหม่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

ท่ารำไทย “กัณเฑาะว์”

ซุ้มประตู วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พ.ศ.1780

อัปสรพ้อนรำ ซุ้มประตู วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พ.ศ.1780

เทวดาพื่อนรำหนังวัด ภูมินทร์ ต้นพุทธศตวรรษที่ 20

นาฏศัพท์ที่ใช้ประกอบการรำ

ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นมาจากลักษณะท่าทางของ ประติมากรรมสมัยสุโขทัย อยู่ระหว่างพุทธศตวรรษ ที่ ๑๙ - ๒๐ พระพุทธรูปปูนปั้นและหล่อสำริด ดังนั้นท่ารำรำและดนตรี ตลอดจนเครื่องแต่งกาย ในระบำชุดนี้ จึงมีลึกล้ำเนี้ยบและแบบอย่างเป็นแบบ ไทยสมัยสุโขทัยตามอย่างจินตนาการของผู้สร้างสรรค์

๑. **จีบหิ้งสัสยะหัตต์** โดยการนำนิ้วหัวแม่มือจรด ข้อสุดท้ายของนิ้วชี้ หักข้อนิ้วชี้ลงมา นิ้วที่เหลือก็ดึงออกไป
๒. **ท่าปางลีลา เป็นท่าออก** โดยมือซ้ายจีบแบบ หิ้งสัสยะหัตต์ มือขวาแบลงไปหลังหยางท้องแขนขึ้น เอียง ศีรษะด้านซ้าย ก้าวเท้าขวามาข้างหน้า เท้าซ้ายเปิดสันเท้า
๓. **ท่าดอกบัว** คิดจากการเคารพบูชากราบ ไหว้ มือทำเป็นรูปดอกบัวอยู่ระหว่างอกเป็นดอกบัว ตูม ชูมือขึ้นแล้วค่อยๆบานปลายนิ้วออกเป็นบัวบาน
๔. **ท่าพระนารายณ์ แทนองค์ พระนารายณ์** พระอิศวร ทำจีบแบบหิ้งสัส ยะหัตต์ ตั้งวงกลางข้างลำตัว กระดกเท้าซ้าย
๕. **ท่ายุงพื่อนหาง** คิดจากทำนาฏศิลป์ แบบมือ แขนทั้งสองตั้งส่งหลัง หยางท้องแขนขึ้น

๖. **ท่าบัวชูฝัก** คิดจากการขอพร อีกมือหนึ่งไว้ข้าง สะโพก มือจีบคว่ำแล้วสอดมือขึ้น เป็นท่าสอดสูงเหนือศีรษะ
๗. **ท่าชะนีร้ายไม้** คิดจากมนุษย์โลกต้องการดำรง ชีวิต หมุนเวียนเปลี่ยนไป โดยหมุนเป็นวงกลมแทนการ เวียน วาย ตาย เกิด มือข้างหนึ่งตั้งวงสูง มืออีกข้างหนึ่ง หยางท้องแขน ลำแขนตั้ง แขนมือและชี้ปลายนิ้วลงมองมือสูง จากการศึกษาเรื่องนาฏกรรมกรรมแสดงในสมัย สุโขทัยนั้น ก็สามารถเกิดภาพสะท้อนระหว่างพระหาค ษัตริย์กับการปกครองประชาชนให้มีความสุขได้ โดยมีพุทธศาสนาเป็นแม่แบบหรือหลักปรัชญาใน การดำเนินชีวิตของผู้คน ซึ่งงานประเภทนาฏกรรม การแสดงอาจจะถือเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่ง ใน ความเชื่อเพื่อที่จะให้ตัวพิธีกรรมทางความเชื่อนั้นเกิด ความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น ดังนั้นงานนาฏกรรมกรรม แสดงสมัยนี้จึงมิได้ปรากฏหลักฐานให้เห็นมากมายนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยุคสมัยสุโขทัยจะให้ความสำคัญ ในเรื่องของกานับถือพุทธศาสนาและความเข้มแข็ง ของอาณาจักรเป็นประการสำคัญ

พื่อนรับเสด็จในพิธีทูลขอขวัญถวายรัชกาลที่ 7 เมื่อครั้งเสด็จประพาสล้านนา พ.ศ.2469(เชียงใหม่)

พื่อนรับเสด็จในพิธีทูลขอขวัญถวายรัชกาลที่ 7 เมื่อครั้งเสด็จประพาสล้านนา พ.ศ.2469(เชียงใหม่)

ระบำสุโขทัย

บรรณานุกรม

- ธนิต อยู่โพธิ์, สุชีพ ปุณฺณานุกาพ “กำเนิดและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไตรภูมิพระร่วง” กรมศิลปากร 2526
- บุญเยี่ยม แย้มเมือง **สุนทรียะทางทัศนศิลป์** ภาควิชาศิลปะ คณะศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันราชภัฏ เทพสตรี (ลพบุรี):โอเดียนสโตร์ ,ม.ป.ป.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล **เบ็กรัง** : **ข้อพิจารณาอนุกรมในสังคมไทย** กรุงเทพฯ,สถาบันไทย
คดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2534
- มณี พยอมยงค์, ศิริรัตน์ อาศนะ “**เครื่องสักการะในล้านนาไทย**” : ส.ทรัพย์การพิมพ์ ,2538
- เมืองโบราณ **ศิลปะภาคเหนือ:หริภุญชัย – ล้านนา** (ผังวัดลำปางหลวง) สำนักพิมพ์เมือง
โบราณ (ในนามบริษัทวิริยธุรกิจ),ม.ป.ป.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. “ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม” **ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ** : มติชน ,ม.ป.ป.
- สุวรรณณี อุดมผล. **วรรณกรรมการแสดงของไทย**. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ :
ประกายพริก, ม.ป.ป.
- เสถียร โกเศฐ. **เล่าเรื่องในไตรภูมิ**. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา , ม.ป.ป.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. **เทวดาพุทธ (เทพเจ้าในพระไตรปิฎกและไตรภูมิพระร่วง)** :ภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ป.ป.
- “**วิพิธสนา ระบายสุโขทัย . โดยสถาบันนาฏดุริยางค์ศิลป์** : กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่
<http://www.sac.or.th/jaruk/> ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน) เลขที่ 20 ถ.บรมราชชนนี
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ
- <http://www.thapra.lib.su.ac.th/supat/slide/result>

Performance in Sukhothai Period

Studies on Dance Performing Arts during Sukhothai Period reflects the association between the ruler and the way the ruler can keep peace among the people using Buddhism principles as ruling philosophy and way of conducts. Dance Performing Arts was used in rituals as a part of religious ceremonies to complete the make believes. At present, there is not much evidence since Sukhothai Period has given much more importance to Buddhism and strong sovereignty than present day's practice.

Asst. Prof. Manop Manasam